

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО РОБОТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Березан Валентина

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

berezanvi@gsuite.pnpu.edu.ua

Актуальність проблеми. У сучасному світі, де надзвичайні ситуації (далі – НС) стають все частішими і складнішими, важливість підготовки фахівців соціономічних спеціальностей (соціальних працівників, психологів, фахівців з соціальної роботи та інших) до роботи в таких умовах не можна переоцінити. Забезпечення ефективної допомоги постраждалим, координація дій з іншими службами та збереження власного психологічного здоров'я – це основні виклики, з якими зіштовхуються ці фахівці. Тому важливо інтегрувати спеціалізовану підготовку з роботи в умовах НС у навчальні програми студентів відповідних спеціальностей.

НС, такі як природні катастрофи, техногенні аварії, терористичні акти та війни, створюють надзвичайно складні умови для роботи соціономічних фахівців. Їм необхідно швидко оцінювати ситуацію, надавати психологічну підтримку, організовувати евакуацію та розміщення постраждалих, а також координувати зусилля з іншими службами. Відсутність належної підготовки може призвести до неефективних дій та погіршення ситуації.

У цьому аспекті компетентність грамотно діяти в умовах НС, а після перемоги – повоєнної адаптації, стає важливою складовою професійної компетентності студентів соціономічних спеціальностей і процесу їх навчання, оскільки вона забезпечує ефективне формування інтегральної компетентності здобувачів у сучасних соціальних умовах.

У контексті нашого дослідження особливого теоретичного значення набувають наукові розвідки з проблем психологічної готовності до НС і стратегій поведінки постраждалих (Н. Довгань, В. Духневич, С. Поліщук, З. Сіверс, О. Цукур та ін.) [1], соціально-психологічної підтримки потерпілих від наслідків надзвичайних ситуацій (С. Богданов, О. Бойко, Н. Гусак, А. Максименко, В. Чорнобровкін, В. Чернобровкіна та ін.) [5; 6], особливостей діяльності соціальних працівників в умовах НС (А. Килівник, О. Карагодіна, О. Пожидаєва, Т. Семигіна та ін.) [3; 4], проблемних питань соціальної сфери, які є наслідками військових дій та їх вплив на особистість (Т. Тітаренко), соціальної роботи щодо військовослужбовців та їхніх сімей (Н. Олексюк, В. Савицький) [7].

Стає очевидним, що професійні якості фахівців соціономічних спеціальностей суттєво залежать від готовності до роботи в умовах НС і

повоєнної адаптації, і здатності інтегрувати їх зі своїм професійним досвідом з метою підвищення ефективності своєї роботи, ступеня її відповідності вимогам сучасного суспільства.

Тож **мета** статті полягає в аналізі доцільності й актуальності підготовки майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів до роботи в умовах НС та повоєнної адаптації.

Виклад основного матеріалу. Військова агресія з боку росії стала причиною зростання числа і масштабів небезпечних подій, катастроф, стихійних лих на території України, а населення перманентно потерпає від їхніх негативних наслідків та обставин. В Україні після перемоги особливої уваги та турботи потребуватимуть щонайменше 1,5 млн наших співгромадян, які здобули досвід участі у воєнних діях, а разом з членами їхніх родин та членами сімей загиблих воїнів кількість людей, що потребуватимуть особливу допомогу, може сягнути 4–5 млн. [2], і це не враховуючи внутрішньоопереміщених осіб та українців, що повернуться з-за кордону. Тому, набуття соціальними працівниками компетентності щодо професійної діяльності в умовах НС та повоєнної адаптації є вимогою сьогодення.

Завданнями такої підготовки можуть бути:

1. Ознайомлення з основами роботи в умовах НС. Надання студентам базових знань про різні типи НС, їх характеристики та вплив на людей і суспільство.

2. Розвиток практичних навичок. Навчання методам надання першої психологічної допомоги, організації роботи з постраждалими, взаємодії з іншими службами.

3. Формування психологічної стійкості. Підготовка студентів до роботи в стресових умовах, розвиток навичок саморегуляції та подолання стресу.

4. Інтеграція теоретичних знань з практикою. Використання симуляцій, рольових ігор та інших методів для практичного засвоєння навичок.

До основних компонентів підготовки здобувачів освітньої програми «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота входять традиційні форми навчання: лекційні та практичні заняття з обов'язкових освітніх компонент «Цивільний захист», «Соціальна робота в умовах НС», де розглядаються основи надзвичайних ситуацій, їх види та наслідки. психологія надзвичайних і екстремальних ситуацій, основні стратегії соціальної роботи в умовах НС, рівні резильєнс та підходи до її вимірювання, теоретичні основи надання першої психологічної допомоги. Також із запрошеними фахівцями-практиками проводяться симуляції та рольові ігри для практичного відпрацювання у змодельованих ситуаціях НС. Крім цього, здобувачі беруть участь у неформальній освіті, зокрема у тренінгах, де здобувають навички надання першої психологічної і медичної допомоги, розвивають свої навички стресостійкості, емоційного самоконтролю, саморегуляції, подолання страху і тривоги. Такі заняття проводять як самі викладачі, так і партнери кафедри соціальної роботи, реабілітації та повоєнної адаптації.

Як підсилення професійних компетентностей, здобувачам цього рівня пропонуються також такі вибіркові дисципліни: «Основи травмотерапії», «Соціальна підтримка і захист ветеранів та їх сімей», «Цифровізація системи соціального захисту», «Цифрова інклюзія та доступність у соціумі» та ін. Цілями даних курсів є формування здатності надавати доступну, короткострокову допомогу, засновану на сучасних принципах роботи з людьми, які пережили травматичні події; знань про систему соціальної підтримки і захисту ветеранів і ветеранок та їх сімей, основні програми підтримки ветеранів війни; знань про інституційні та організаційно-правові засади цифровізації системи соціального захисту, компетентностей щодо надання соціальних послуг у цифровій формі, щодо вивчення потреб людей з різними формами інвалідності в адаптації чи модифікації способів подачі цифрової інформації.

Також, одним із ключових елементів підготовки є надання здобувачам можливості проходити виробничу практику у відповідних організаціях, що займаються психосоціальною підтримкою осіб, що перебували в умовах надзвичайної ситуації. Така практика включає роботу в центрах соціальної підтримки, участь у волонтерських проектах під час кризових ситуацій, співпрацю з міжнародними організаціями-донорами.

Висновки. Підготовка студентів соціономічних спеціальностей до роботи в умовах надзвичайних ситуацій є важливим і необхідним елементом сучасної освітньої програми. Інтеграція теоретичних знань з практичними навичками, розвиток психологічної стійкості та налагодження співпраці з іншими службами забезпечить високу ефективність дій фахівців у кризових ситуаціях. Це не лише підвищить їх професійну компетентність, але й сприятиме захисту та підтримці постраждалих у надзвичайних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Готовність до надзвичайної ситуації: виміри конструктивності : практ. посіб. / В. М. Духневич, Н. О. Довгань, С. А. Поліщук, З. Ф. Сіверс, О. Г. Цукур ; за заг. ред. В. М. Духневича ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2023. 395 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737156/1/DukhnevychPosb2023maket.pdf>
2. Каплан Ю., Двігун А. Адаптація ветеранів війни до мирного життя: помічник ветерана. *НІСД. Національний інститут стратегічних досліджень*. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/adaptatsiya-veteraniv-viyny-do-myrnoho-zhyttya-pomichnyk-veterana>
3. Карагодіна О., Пожидаєва О., Семігіна Т. Практика соціальної роботи в умовах карантинних обмежувальних заходів: швидка оцінка та уроки. *Social Work & Education*. 2020. Vol. 7. No. 4. P. 452–465. URL: https://journals.urau.ua/swe/article/view/2520-6230.20.4.4./pdf_75
4. Килівник А. М. Соціальна робота з постраждалими від катастроф і надзвичайних ситуацій : метод. рекомендації до вивчення навч. дисципліни Вінниця : Вінницьк. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, 2019. 34 с. URL: <https://www.vspu.edu.ua/content/img/education/prog/met1/m7.pdf>

5. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : навч.-метод. посіб. / Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко ; за заг. ред. Н. Гусак. Київ : НаУКМА, 2017. 92 с. URL: <http://surl.li/meozg>
6. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : посіб. з проведення тренінгу / Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко. Київ : НаУКМА, 2017. 178 с. URL: <http://surl.li/meoyt>
7. Хохуля Н. Загострення проблеми одинокого материнства у післявоєнний час. *Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 15 квіт. 2022 р. / редкол. : В. П. Андрущенко (голова), І. Г. Ветров (заст. голови, відп. ред.), Г. М. Торбін (заст. голови), О. В. Потильчак (упорядн.). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 68–70. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38236/Pisliavoiennyi%20svit.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ
У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Костіна Валентина

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
vkostina2014@gmail.com*

Терещенко Вероніка, Гавричкова Віолетта

*Комунальний заклад «Харківська спеціальна школа № 2»
Харківської обласної ради
veronika_kotlyarenko@ukr.net, vilvetkavv@gmail.com*

Постановка проблеми. У зв'язку із стрімкими змінами сучасного життя однією з актуальних проблем у системі освіти є формування гендерної культури здобувачів освіти. Це пов'язано з необхідністю переосмислення традиційних стереотипів щодо ролей чоловіків і жінок у суспільстві, а також усвідомлення різноманітності гендерних ідентичностей та орієнтацій. Сучасна активізація інтересу до різних аспектів гендерних питань є результатом зростаючої усвідомленості важливості гендерної рівності для сталого розвитку суспільства, особливо в контексті трансформаційних суспільних процесів і періодів великих викликів, таких як військові конфлікти та воєнні дії. У контексті повномасштабної війни, що вже третій рік йде в Україні, вкрай важливою є професійна підготовка фахівців, які працюють в системі освіти до поширення елементів гендерної культури серед дітей, молоді та їхніх батьків.

У сучасному суспільстві відбуваються значні трансформації цінностей, поглядів і переконань, що ставить перед освітянами нові важливі завдання. Так, у рамках приєднання до міжнародної ініціативи «Партнерства Біарріц» [2]